

ЕЛЕКТРОНСКИ ЧАСОПИСИ И КАТЕГОРИЗАЦИЈА ЧАСОПИСА „ПУТ И САОБРАЋАЈ“

мр Јелена Добриловић, проф., библиотекар
Института за путеве, а.д., Београд

Стручни рад

Резиме: Електронски часописи представљају велики део постојеће научне литературе доступне преко Интернета. У раду се истиче неопходност да се истраживачи упознају са новим могућностима набавке и коришћења електронских часописа и база података преко конзорцијума КоБСОН које сада код нас и препоручује и финансијски подржава Министарство науке. Министарство за науку и технолошко развој је подржало израду пројекта Српског цитатног индекса – SCIndex-a у сарадњи са Народном библиотеком Србије и Центром за евалуацију и образовање у науци – CEON-ом. Индекс обухвата библиографске податке, сажетке и цитирану литературу за чланке објављене у домаћим часописима, а који служе за оцењивање продуктивности часописа, као и продуктивности самих аутора. У раду је приказана категоризација и библиометријска анализа часописа „Пут и саобраћај“.

Кључне речи: електронски часописи, КоБСОН, категоризација, библиометријска анализа.

ELECTRONIC PROFESSIONAL JOURNALS AND CATEGORIZATION OF THE JOURNAL „PUT I SAOBRAĆAJ“

Jelena Dobrilović, M.Sc.

Librarian at the Library of The Highway Institute,
Belgrade, Serbia

Professional paper

Abstract: Electronic journals represent the prevailing part of existing scientific literature available through Internet. The paper is revealing the necessity of the researchers to acquaint themselves regarding the possibilities of procuring and utilizing electronic professional journals and data bases through the consortium CoBSON being presently recommended and financially supported by the Ministry of Science. Ministry of Science & Technological Development supported the project of Serbian Citation Index - SCIndex in collaboration with the National Library of Serbia and the Center of Evaluation & Education in Science - CEON. The Index encompasses bibliographical data, abstracts and cited references for articles published in national journals, which serve for

the appraisal of efficiency of both the journals and authors themselves. The paper is reviewing the categorization and bibliometric analysis of the journal „Put i saobraćaj“.

Key words: electronic professional journals, CoBSON, categorization, bibliometric analysis.

ЕЛЕКТРОНСКИ ЧАСОПИСИ

Појава Интернета довела је до експлозије коришћења свих врста електронских докумената, а нарочито електронских каталога библиотека доступних online. Овакав развој наметнуо је библиотекама свих типова сасвим нове послове, као што је на пример: израда web презентације библиотеке, на којој је обавезно присутан и online претражив електронски каталог библиотеке (OPAC).

Електронске енциклопедије, речници, атласи, приручници и друга референсна литература појавили су се у великом броју са појавом CD-ROM технологије. У данашње време се све више појављују и на DVD дисковима, који пружају још већу могућност чувања и претраживања мултимедијалних информација. За њихово коришћење у специјалним библиотекама је неопходно постојање PC рачунара са CD или DVD читачем, звучном картицом и екраном у боји. Цене оваквих публикација нису мале, али стално падају, тако да мултимедијални приручници постају све приступачнији.

Електронски часописи су се појавили крајем двадесетог века. У свету велики број библиотека прелази на њихово коришћење. Разлог лежи у томе што су трошкови чувања штампаних облика часописа велики, иако се нека од годишта која се чувају у фондovima библиотеке годинама не користе. Постоје електронски часописи који су преко Интернета доступни бесплатно у целини. Међутим, за већину часописа доступан је само садржај и сажетци текстова, а понекада и изабрани чланци. Електронска периодика је све чешћа у библиотекама због следећих позитивних карактеристика:

1. обезбеђује правовремени приступ, без обзира на удаљеност корисника;
2. може је истовремено користити више читалаца;
3. подржава потребе претраживања;
4. обезбеђује међусобно повезивање;
5. нуди мултимедијалне информације;
6. штеди простор за смештај грађе;
7. не захтева корицење и повезивање у томове.

Електронски часописи представљају велики део постојеће научне литературе доступне преко Интернета. Већина још увек постоји и у штампаној

форми, мада је све више оних који се публикују само електронски. Код корисника овакви часописи су лепо прихваћени јер их је много лакше претраживати и пронаћи и копирати чланке на одређене теме. Погодност електронских часописа са гледишта библиотеке огледа се у томе што не заузимају простор и не треба их чувати, коричити, давати на коришћење, обрађивати аналитички. У Србији, у већини специјалних библиотека научноистраживачких института, електронски облик часописа се сматра допуном која олакшава претраживање и коришћење, а штампани облик се сматра главним носиоцем информација. Код научних часописа постоји и проблем вредновања радова, јер се још увек вреднују само радови објављени у штампаном облику. Постоје и часописа који су доступни само у електронском облику и доступни су корисницима бесплатно. Они се најчешће могу наћи на сајтовима различитих научних и стручних удружења.

АУТОМАТИЗАЦИЈА И ЕЛЕКТРОНСКИ КАТАЛОЗИ У СПЕЦИЈАЛНИМ БИБЛИОТЕКАМА

Народна библиотека Србије је аутоматизовању библиотечког пословања приступила 1989. године у циљу развоја система научних и техничких информација. Реализација узајамне каталогизације почива на примени UNIMARC–а (Universal MARC - Универзални формат за машински читљиву каталогизацију). Структура UNIMARC–а омогућава јединствени унос свих елемената каталогског описа. Заснован је на систему поља, потпоља и индикатора, а састоји се од девет блокова поља, са потпољима, у која се уносе подаци по строго формализованој схеми. Лисни каталози захтевају од корисника доста времена приликом претраживања, и претраживање се врши по само једном параметру. Аутоматизована база библиографских података омогућава претраживање и по једном елементу, али и по комбинацији више различитих елемената у оквиру једног захтева. Тиме се убрзало претраживање и проналажење информација.

Увођење аутоматске обраде података у специјалним библиотекама, као и развој програма за обраду и дисеминацију библиографских записа, подразумева примену и поштовање стандарда. Основни стандарди су :

- ISBD – правила за библиографски опис библиотечке грађе. Овим стандардом се утврђује редослед података прописаних за библиографски опис. Користи се и у традиционалној и у аутоматизованој каталогизацији,
- ISO – група стандарда који дефинишу правила за транскрипцију и транслитерацију,

- UNIMARC – универзални формат за израду машински читљивог библиографског описа свих врста библиотечке грађе. Овим стандардом се прецизно дефинишу правила уноса података, водећи рачуна и о могућностима њиховог каснијег претраживања. Наглашена је улога међународне размене података.

На одлуку о примени одговарајућег програма за аутоматизацију библиотеке, у највећој мери утичу расположива рачунарска опрема и финансијске могућности установе.

Аутоматизованом обрадом података, могућности претраживања информација у електронском каталогу су велике и разноврсне, и представљају предност у односу на лисне каталоге. Електронски каталог је постао ново средство за представљање библиотечког фонда. Све информације о различитим својствима једне публикације су обједињене у јединствену базу података. На тај начин се осветљава фонд са више аспеката. Претраживање у електронском каталогу врши се преко следећих елемената: аутор, наслов, садржинске ознаке, место издавања, издавач, година издања, међународни стандардни број, UDK број и др. Библиографска база са подацима о монографским публикацијама, периодичним публикацијама, чланцима из часописа и зборника радова, доступна је корисницима применом најновијих верзија програма COBISS.

У специјалним библиотекама научноистраживачких института или организација, користе се различити програми за аутоматизацију библиотечког пословања, мада нам статистика показује да већина специјалних библиотека у Србији није аутоматизована. Специјална библиотека Института за путеве а.д., као и библиотеке института на које се у свом раду ослања, користе програм Biblio, иако је Народна библиотека Србије са развојем *Виртуелне библиотеке Србије*, обуставила подршку софтеру Biblio. Специјална библиотека Електротехничког института *Никола Тесла* користи програм Cobiss.¹

За специјалне библиотеке је изузетно важно да у своје пословање уведу аутоматизацију библиотечког пословања, која је неопходна за брз и ефикасан развој. Народна библиотека Србије се залаже да се све библиотеке у мрежи, а посебно специјалне библиотеке, укључе у јединствен систем COBISS.SR који омогућава централизовану обраду библиотечке грађе, као и приступ библиографским записима о грађи свих

¹ Специјална библиотека Електротехничког института *Никола Тесла* је своје лисне каталоге заменила електронским библиографским базама података. Каталогске информације су пренете на нове медије. Према подацима из МБС коју прави НБС, већина специјалних библиотека у Србији није аутоматизована.

библиотека учесница у систему, односно узајамну каталогизацију.

Могућности уштеде за специјалне библиотеке научноистраживачких института, у каталогизацији будућих нових публикација, као и проналажења информација за кориснике, значајно се увећавају прикључивањем једне специјалне библиотеке у узајамни каталог *Виртуелна библиотека Србије* преко Интернета. Коришћењу софтвера COBISS претходи претплата и курс за лиценцу за рад са њим који се обавља у Народној библиотеци Србије. COBISS омогућава све функције библиотечког пословања од инвентарисања, каталогизације и класификације до претраживања информација у свим библиотекама које су умрежене.

КоБСОН

Значајно је истаћи и неопходност да се библиотекарски у специјалним библиотекама, као и истраживачки института упознају са новим могућностима набавке и коришћења електронских часописа и база података преко конзорцијума КоБСОН које сада код нас и препоручује и финансијски подржава Министарство науке. Коришћење таквих извора је могуће прикључивањем специјалних библиотека на Интернет, а у 12000 до 14000 наслова иностраних часописа, колико их сада држава набавља, научноистраживачки институти би требало да стекну финансијски оправдано и савремено коришћење богатијих извора информација.

Захваљујући КоБСОН-у студентима, наставним и научним радницима и широкој популацији корисника доступно је 12.000 часописа, као база пуног текста и база сажетака, из области: менаџмента, примењених наука, инжењеринга, технологије, информатике (EMERALD), рачунарства (IEEE Computer), пољопривреде (TEEAL), затим вредновање страних часописа (Journal Citation Report), часописи са отвореним приступом (Open Archives), цитатни индекси од 2000. године (Web of Science). Користећи www.sciencedirect.com, могу се, помоћу имена аутора, наслова, апстракта и кључних речи, претраживати садржаји више од 1.700 часописа, апстракти за преко 3.000.000 чланака и пуни текстови прилога у периодици на коју је корисник претплаћен, уз истовремено формирање сопствене листе часописа зависно од научне области који корисницима могу (што је код традиционалних издања апсолутно немогуће) бити доступни и чланци који су рецензирани, прихваћени за штампање и тек ће бити објављени у папирној форми. Преко јединственог програма Scirus могуће је претраживање више од 10.000.000 страна које су развијене и одабране као поуздане стране са

научним садржајем. Једна од најпотпунијих база података пуног текста из области менаџмента и информационих наука може се претраживати преко сајта.

КАТЕГОРИЗАЦИЈА ЧАСОПИСА „ПУТ И САОБРАЋАЈ“

У Србији тренутно има преко 100 часописа у електронској форми. Министарство за науку и технолошки развој је подржало међународни систем доделе Digital Object Identifier (DOI) бројева сваком чланку у двадесет и седам наших електронских часописа, како би се обезбедио лакши приступ научним часописима. Број часописа укључених у овај систем сваке године се повећава.

Министарство за науку и технолошки развој је подржало израду пројекта Српског цитатног индекса – SCIndex-a у сарадњи са Народном библиотеком Србије и Центром за евалуацију и образовање у науци – CEON-ом. Индекс обухвата библиографске податке, сажетке и цитирану литературу за чланке објављене у домаћим часописима, а који служе за оцењивање продуктивности часописа, као и продуктивности самих аутора. На основу података из „SCIndex-a“ и on-line верзије базе података Web of Science (WoS) која обухвата три цитатна индекса (Science Citation Index Expanded, Social Science Citation Index и Arts and Humanities Citation Index) урађена је библиометријска анализа домаћих часописа на бази годишта од 2002. до 2008. године.

Са сајта Народне библиотеке Србије (www.nbs.bg.ac.yu) преузета је и приказана библиометријска анализа часописа "Пут и саобраћај" који има импакт фактор М53:

Основни подаци

naziv	Put i saobraćaj
ISSN	0478-9733
periodičnost	tromesečno
početna godina	1955
izdavač	Društvo za puteve Srbije
adresa	Kumodraška 257, 11000 Beograd
glavni urednik	Petar Mitrović
kontakt	011/2493-134
u bibliotekama	COBISS
u SCIndeksu	opisi i sažeci

Обрада

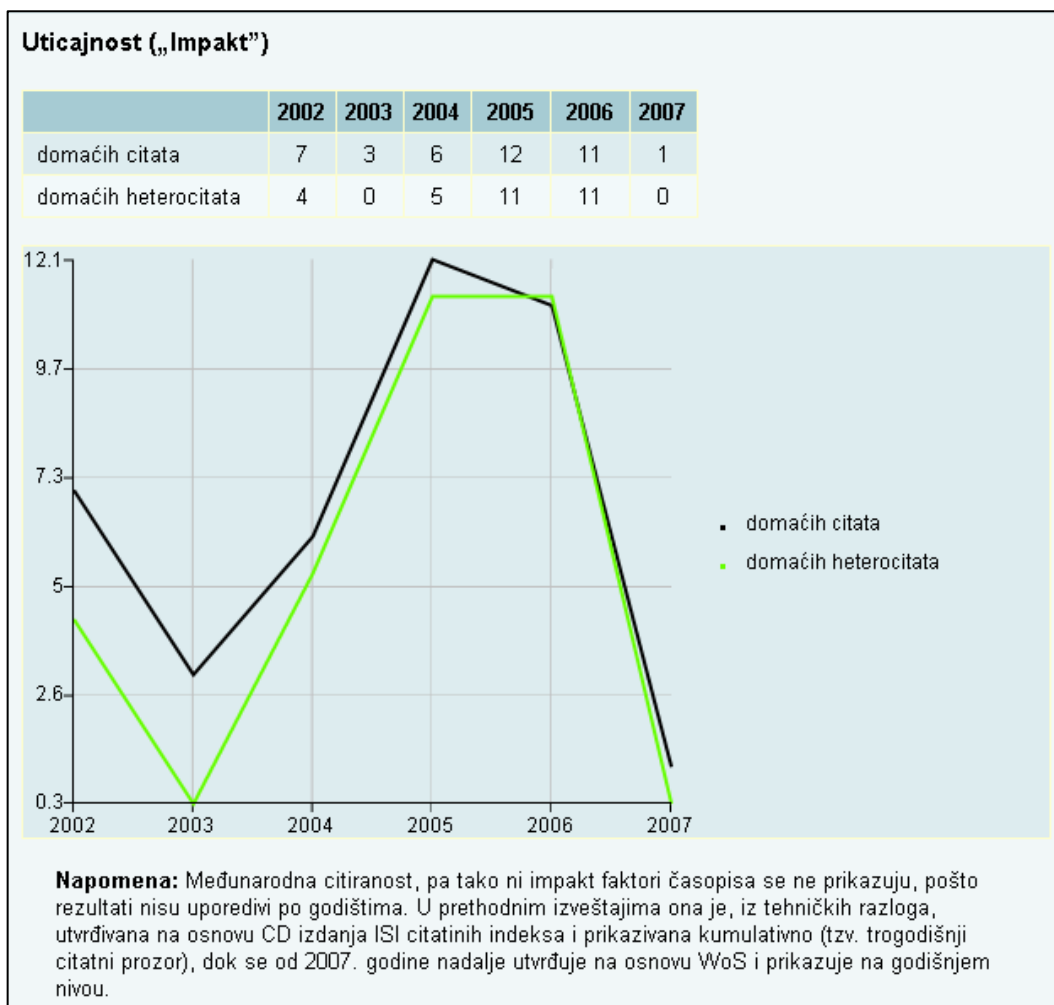
Razvrstan:	
(a) prema podeli Ministarstva nauke	saobraćaj i građevinarstvo
(b) prema podeli OECD - Frascati	inženjerske nauke, ostale
poslednja sveska prispela u Repozitorijum	4/2008
datum prispeća	15.01.2009.
prvo analizirano godište	2002
poslednje analizirano godište	2007
poslednja sveska prispela na analizu br.	3

Утицајност („Импакт“)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
domaćih citata	7	3	6	12	11	1
domaćih heterocitata	4	0	5	11	11	0

Top of Form

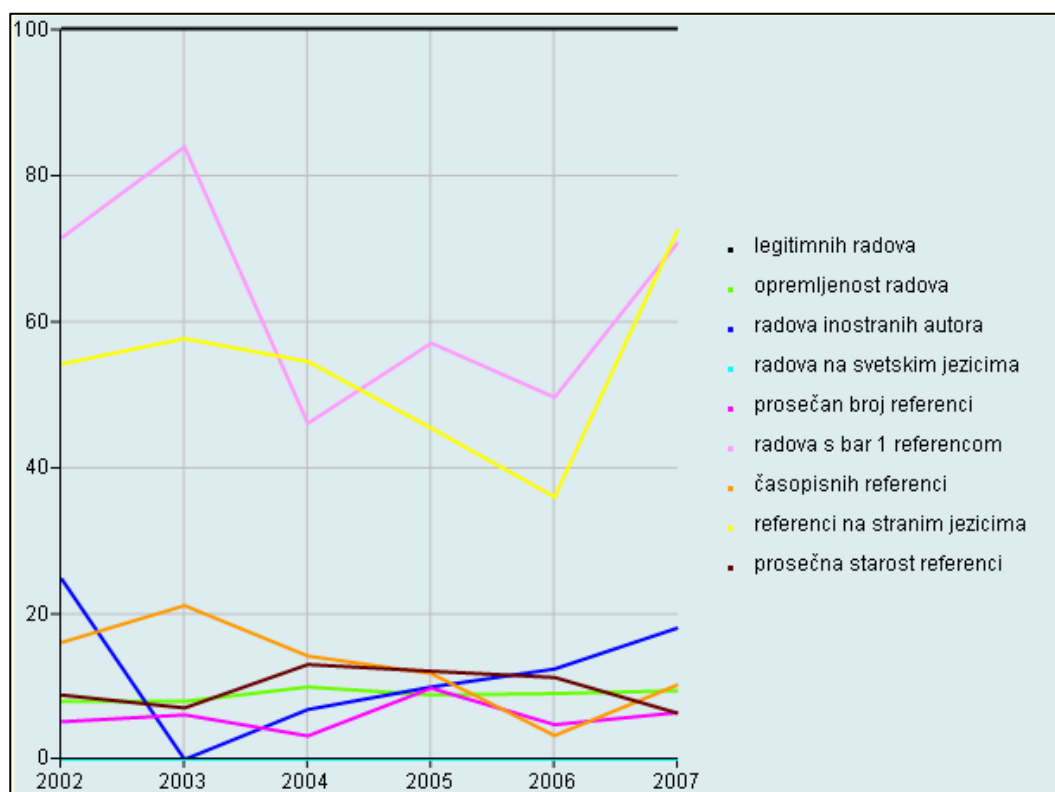
/w EPDw UKMTAx

Библиометријски квалитет

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
udeo (%) legitimnih radova	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
opremljenost radova	8.00	8.03	10.00	8.90	9.11	9.50
udeo (%) radova inostranih autora	25.00	0.00	6.90	10.00	12.50	18.18
udeo (%) radova na svetskim jezicima	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
prosečan broj referenci u radovima	5.20	6.15	3.25	9.83	4.79	6.47
udeo (%) radova s bar jednom referencom	72.00	84.61	46.42	57.50	50.00	71.43
udeo (%) časopisnih referenci	16.15	21.25	14.29	11.86	3.30	10.31
udeo (%) referenci na stranim jezicima	54.61	58.12	54.94	45.76	36.26	73.20
prosečna starost referenci	8.90	7.11	13.11	12.17	11.31	6.37

Bottom of Form

ЗАКЉУЧАК

Како би часопис „Пут и саобраћај“ имао бољи импакт фактор неопходно је задовољити одговарајуће критеријуме:

1. да се у научном и стручном часопису објављују радови научног и стручног карактера;
2. да часопис има редакцију састављену од истакнутих стручних радника у одговарајућој научној области и дисциплини;
3. да научни и стручни часопис остварује или доприноси сарадњи истакнутих стручњака из одређене научне области, односно дисциплине;
4. да се при избору чланака за објављивање примењује систем рецензирања;

5. да се остварује редовност у објављивању свезака у складу с претходно декларисаном периодичношћу.
6. да аутори стручних радова дају што обухватнију и што актуелнију литературу коју су користили приликом писања научног или стручног рада.

Електронске публикације су значајне за специјалне библиотеке научноистраживачких института. Њихова вредност се процењује на основу сличних принципа као и код штампаних публикација. Када су у питању штампане публикације, библиотекари прво погледају име аутора и ко је издавач. Тај принцип се може користити и код електронских публикација, с тим што треба обратити и пажњу на техничке карактеристике које треба да задовољавају одређене стандарде и да буду компатибилни са опремом којом библиотека располаже. Треба их добављати преко овлашћених добављача, како би библиотека имала гаранцију да уколико нешто није у реду може добити исправан примерак диска или исправну процедуру пријављивања и лозинку уколико се ради о лиценци за online приступ електронским изворима.

ЛИТЕРАТУРА

- [1.] Сајт Народне библиотеке Србије: www.nbs.bg.ac.yu
- [2.] KoBSON - Приступ научним информацијама преко академске мреже у Србији – Високошколске библиотеке.
- [3.] Биљана Косановић „Конзорцијум библиотека Србије за обједињену набавку: да ли довољно користимо изворе информације“, Инфотека, број 2, 2003.
- [4.] Биљана Косановић „Координирана набавка иностраних научно-техничких информација у Србији – стање и перспективе“, Инфотека, број 1-2, 2002.
- [5.] Александра Вранеш „Од рукописа до библиотеке – Појмовник“, Београд, Филолошки факултет, 2006.